

Revisió bàsica del marc jurídic vigent en relació a l'actuació socioeducativa en el fenomen de les drogues

Gabriel Sanz*

Introducció

Abans d'abordar l'enfocament central del present article, considerem convenient constatar alguns dels estereotips més corrents sobre «allò jurídic» que dificulten la comprensió de les interrelacions entre el binomi jurídicoeducatiu, a fi de fer una contribució a la deconstrucció d'aquestes configuracions mentals prèvies i poder avançar en el treball interdisciplinari.

---

* Gabriel Sanz és professor de Legislació i Educació Social, ha treballat i reflexionat teòricament en àmbits professionals i temàtiques que mesclen estretament els components jurídics i educatius. Hi sobresurt, com element recurrent, l'interès per la persona humana i la societat des de la perspectiva ètica i política, concretats en allò jurídic, i amb la convicció que solament des d'una perspectiva vertebradora i globalitzadora d'ambdós termes —persona i societat— és possible la seva comprensió i abordatge.

Adreça professional: Departament de Didàctica i Organització Educativa. Divisió de Ciències de l'Educació. Universitat de Barcelona. Campus de la Vall d'Hebron. Passeig de la Vall d'Hebron 171. 08035 Barcelona.

Realment, davant de l'expressió *jurídic* una part considerable de les tribus educatives i del personal interessat —àmbit propi de la revista i de gent a qui pot interessar aquest article— sol adoptar una actitud subjectiva evasiva, ans bé de clara exclusió mental, com si aquest terme fos incompatible o estrany al món educatiu, i per tant relegat a l'àmbit dels experts i reduït, sobretot, als paràmetres judicial (que socialment s'identifica com més rellevant) i normatiu —procedent dels poders polítics, administratius, institucionals— el qual es viu com imposat i formalista; un obstacle, en definitiva, als plantejaments educatius.

Hem de remarcar que també existeix, però, la vessant jurídicoteòrica, que pot generar noves regulacions o pot servir per a la correcció interpretativa i concreció de l'aplicació, tot i que professionalment és pròpia dels juristes. En els seus trets fonamentals hauria de formar part del bagatge cultural de la ciutadania il·lustrada, ja que la normativitat jurídica amara la vida quotidiana bàsica de les relacions personals, socials i professionals.

En el tema de les drogues, el dret s'associa a la imatge predominant de la faceta repressiva i penal, i, en conseqüència, a un àmbit estranyament i radicalment contraposat a la perspectiva educativa. Tot i així, també es té en compte la intervenció de l'Administració pública, la qual sí que és prou valorada en el camp de la drogoaddicció, però que, i convé recordar-ho, ha d'actuar tenint en compte que «serveix amb objectivitat els interessos ge-

nerals i (...) d'acord amb els principis d'eficàcia, jerarquia, (...), amb submissió plena a la llei i al dret» (article 103 de la Constitució).

S'ha de reconèixer que una bona part de la responsabilitat sobre l'existència d'aquests estereotips i la no-valoració educativa del dret és deguda a una problemàtica i a uns plantejaments dels quals són responsables els mateixos operadors jurídics:

— Hi ha una regulació excessiva quant a fonts de producció normativa i de complexitat i confusió de nivells competencials en funció de la imatge política i de legitimitat o rendibilitat electoral. Així, la mateixa dinàmica de la realitat que envolta la problemàtica de les drogues ha dut els legisladors a intentar, sigui com sigui, fer servir l'instrument normatiu per davant dels esdeveniments.

Es legisla amb la idea no pas del que és bàsic i de possibles mínims, sinó d'allò ideal, i sense els requisits bàsics per tal que sigui efectivament normatiu. A tall d'exemple, podríem esmentar com a dèficits legislatius, entre d'altres, la no-dotació pressupostària, la tècnica legislativa deficitària i els instruments contradictoris o la no-aplicació dels principis de subsidiarietat —allò que es pugui fer al nivell inferior que no passi als superiors— o de distribució competencial. També hi ha una mancança de seguiment d'allò efectivament realitzat en l'àmbit parlamentari o cívic, i dels problemes de funcionament i recursos de l'Administració de justícia, que ha de controlar la correcció de la lega-

litat i el dèficit d'organismes de mediació o arbitratge.

És important remarcar que la cultura civicohistòrica predominant d'aquest país és de descrèdit o no-legitimitat col·lectiva de tot allò que pugui ser inclòs en la denominació de legal. Freqüentment, en escoltar la paraula *llei* es respon automàticament «Feta la llei, feta la trampa», a tall de justificació per l'incompliment. Cal recordar, però, que en països de l'entorn europeu —per exemple, Alemanya— la cultura cívica predominant és la valoració i el compliment d'allò que legítimament ha estat promulgat.

Referent al tema de la intervenció i formació educativa, cal fer una conceptualització i reflexió educativa des d'una perspectiva oberta i comprendre el fet educatiu com a global perquè, en situar-se en la perspectiva de la vertebració individu-societat de la cultura, de la comunicació, té un marc referencial ètic, polític, social i humanista.

Cal veure, doncs, des de quina perspectiva legitimadora i de normalitat social es produeix la intervenció educativa, els seus límits i les possibilitats, ja que, si no és així, malgrat la bona voluntat i la preparació tècnica, aquesta intervenció pot ser incorrecta, desenfocada i, per tant, ineficaç en no produir-se una contribució significativa per millorar la qualitat de vida o de creixement de la persona humana en la perspectiva d'integració a la societat.

Els professionals de l'educació ens hem d'avesar a l'abordatge educatiu de les complexitats, de les problemàtiques socials i personals,

com és la qüestió de la perspectiva política dominant i l'addicció a substàncies tòxiques, des de plantejaments interdisciplinaris, tot fent la síntesi que possibiliti una intervenció adient i eficaç. També s'ha de projectar aquesta visió educativa o reflexió pedagògica i fer-la present a la societat, ja que pot servir per al reconeixement socioprofessional i perquè es reconegui com socialment necessari el paper qualitativament significatiu de l'educació a la societat com a eina útil per a l'abordatge i la solució de problemes socials, per a la contribució a la conformació d'una consciència i una opinió pública, i per a la formació d'una cultura bàsica i actual per a la ciutadania.

Per fer-ho possible caldria, també, remarcar la necessitat d'una formació universitària, humanista i social, globalitzadora, i no pas tan decantada cap a allò tecnoprofessional i cap a l'excessiva parcel·lació i superespecialització, com s'està fent, a hores d'ara, en els centres de formació del personal educatiu.

Significat i utilitat de l'àmbit jurídic i educatiu: enfocament temàtic

Allò jurídic, el dret, l'ordenament, s'ha d'ubicar en el marc polític, ètic, i des de la perspectiva de la persona i de la societat, dels poders polítics públics. Representa un referent regulador de l'estructura de la so-

cietat i de l'espai individual, tot configurant les posicions i possibilitats respectives a partir d'uns instruments organitzatius entre els quals s'haurien d'esmentar els principis, els valors i les regles d'uns agents operadors com les institucions.

Podríem dir que representa una síntesi de la problemàtica que afecta l'organització de la vida de les persones i dels col·lectius, de les perspectives d'enfocament i les possibilitats d'intervenció i de canvi col·lectiu, en tant que són expressió de les conviccions i els interessos socials i polítics sociopolíticament predominants. És referencial, legítimat i, per tant, expressió de la normalitat a cada societat i època històrica.

La llei, la norma, que en forma part i configura l'ordenament jurídic, ha de conjuminar o fer prevaler els interessos generals de la col·lectivitat amb els particulars. Implica una quota de llibertat i igualtat de la ciutadania, i de protecció dels més febles, tot i reconèixer que som ben lluny de l'aplicació de la igualtat davant la llei, de l'aplicació de la llei i, més encara, de la igualtat real o substancial. L'estat de dret, essencial perquè funcioni la democràcia, que com a conseqüència de la readaptació de l'estat social pot ser buidat de contingut, és una conquesta del moviment emancipador de la humanitat i, més en concret, històricament, de la Revolució Francesa, com a alternativa davant l'arbitrarietat, el carisma personalista, la violència o el confusionisme.

Allò educatiu, si ho és, i no solament ensenyament o instrucció, com gairebé és corrent, dissortada-

ment, a massa institucions autodenominades educatives, s'haurà d'ubicar en un marc referencial sobre el model de persona i de societat consensuat èticament, socialment i políticament a les instàncies sociopolítiques i cíviques adients. L'existència d'aquests referents personals i de model de societat no implica pas que siguin permanents o immòbils, sinó que són variables a cada temps històric i a cada col·lectivitat determinada. La concreció d'aquests elements tampoc pot significar que sigui uniforme per a tothom, però sí que hi són com a tals, com a límit bàsic, i configuren la categoria educativa, que té una dimensió social fins i tot per sobre de l'estrictament individual.

La funció educativa no pot pas eludir la funció de socialitzar la persona i integrar-la a la normativitat i normalitat social de cada societat i època històrica en què es troba reflectit allò jurídic, el que representa la instància integradora de les diverses perspectives legitimades sociopolíticament.

Un cop establert el significat d'algunes d'aquestes actituds mentals que dificulten la visió i l'abordatge, i establerts alguns dels trets que caracteritzen el marc conceptual i els tipus d'interrelacions entre allò jurídic i allò educatiu, es tracta ja d'emmarcar les perspectives, els paràmetres des dels quals contemplem el tema de les drogues, i també de definir els propòsits d'aquest article.

No pretenem pas presentar un recull legislatiu —per altra banda, tampoc hi ha obres recopilatòries

que donin una visió general del tema—, inabastable en els límits d'un article, sinó un apropament al nivell jurídic bàsic, el més important legislativament parlant, que proporcioni una visió general del tractament jurídic i que pugui ser rellevant des de la perspectiva educativa.

El que intentarem fer amb l'anàlisi d'aquest nivell és comprendre la perspectiva d'enfocament i d'intervenció social, política i ètica en la qüestió de les drogues i la seva problemàtica, la lògica interna de la vertebració, el perquè i per a què, els límits i les possibilitats, d'una forma aclaridora, sistemàtica, sintètica i global, cosa que, davant l'amplitud dels subjectes intervinents, de nivells i de tipologia de la configuració d'aquest camp, és una tasca que per si mateixa ja és important d'intentar dur a terme.

També pretenem, tal com explicàvem al títol de l'escrit, concretar algunes de les possibilitats i alguns dels espais d'intervenció socioeducativa que es poden conformar a partir d'aquest marc jurídic actual, dels seus aparells i les seves institucions.

Categorització jurídica de les drogues: conceptes clau

El dret i la llei tenen assignat un paper central, no pas formal, en la qüestió de les drogues. Hi repre-

senten un instrument de legitimació de la tendència sociopolítica i de la consciència pública normalitzadora i de legitimació de la corresponent intervenció.

Per a una comprensió aclaridora d'aquesta funció configuradora i interventora en la temàtica plantejada, cal que prèviament establim una diferenciació entre les categories d'ordenament jurídic o dret i de llei o intervencions de normativitat administrativa.

L'ordenament jurídic —que configura, en part, i reflecteix el model de societat, d'estat i de persona, que se sustenta i es desenvolupa mitjançant un pacte sociopolíticohistòric entre els diversos poders constituents de cada societat— concreta una determinada estratègia política, d'interessos i de valors, d'abordatge i de solució de les diverses problemàtiques, amb el consegüent predomini dels principis, valors, procediments i aparells institucionals que millor garanteixin la seguretat, el control i l'eficàcia en relació amb el plantejament prioritzat. En el tema de les drogues, l'opció geoestructural i estratègica general actual és la prohibició de determinades substàncies mitjançant la distinció entre drogues lícites i il·lícites.

En l'epígraf «drogues il·lícites» s'inclouen més de cent cinquanta substàncies naturals i sintètiques, totes sotmeses a un règim únic de subjecció a una prohibició general i gairebé absoluta —llevat que es facin servir per a finalitats mèdiques i científiques—, fet basat en la idea que el seu ús degenera en abús,

com a única i millor forma de defensar la salut pública i, per tant, el dret individual a la salut. L'exposició de motius de la Llei 17/1967 ja assenyalava aquest fet com el principal problema en la qüestió de les drogues: la necessitat terapèutica d'aquestes substàncies i els perills que es deriven del seu consum abusiu.

La classificació esmentada, i per tant el potencial de nocivitat, es determina pel mecanisme de la seva inclusió a les llistes annexes en convenis internacionals com a substàncies qualificades de drogues tòxiques, estupefaents i substàncies psicotròpiques. Hi ha la paradoxa que l'alcohol és la droga de toxicomania més estesa i de més gran nocivitat biopsicosocial, però no té pas la marca d'«il·lícita» per raons de model de societat, de normalització i integració d'hàbits socials. Per contraposició, el cànnem i derivats, tot i que no creen pas addicció, sí són inclosos, a hores d'ara, a les llistes d'aquestes substàncies. Potser ens ajudarà a entendre la lluita entre la legalització de l'alcohol i la il·legalització del cànnabis —l'únic rival o rival econòmic en l'àmbit mundial— saber que per mitjà del règim de drogues lícites, provinents de l'hemisferi nord, es fomenta el consum de drogues pròpies de la cultura occidental. Les drogues il·lícites, que generalment vénen de l'hemisferi sud, obliguen a reprimir el tràfic i consum de drogues que poden ser connaturals a països més febles i de cultures alienes a l'occidental.

La llei o intervenció juridicoadministrativa respon, sobretot, a uns valors i interessos socials que vehi-

culen les polítiques públiques i pretenen una legitimació ètica i d'opinió pública. Parteix d'un altre concepte de substància, de persona i de context. Propugna una altra estratègia, a partir del model esmentat al qual s'adapta, de prevenció i assistència, el predomini del dret administratiu i la reducció sensible del pes social de les problemàtiques que se'n deriven.

El concepte de droga, des d'aquesta perspectiva, representa una síntesi que ha d'integrar les dades i els coneixements de les altres ciències (medicofarmacològics, biològics) i la realitat històrica, sociopolítica, econòmica i moral. Les definicions pertinents es poden trobar en el text legal. Així, per exemple, l'article 3 de la Llei 20/1985 del Parlament de Catalunya inclou «les drogues no institucionalitzades, les begudes alcohòliques, el tabac, certs medicaments i alguns productes d'ús industrial o variat, a més de les substàncies prohibides». Normalment, la mateixa llei recull l'expressió «als efectes de la present llei» en relació amb el significat d'aquests conceptes, expressió que vol dir «en l'àmbit de circumscripció, al tipus de persones i entitats a les quals s'adreça i a les seves pretensions, quins béns protegeix i quines finalitats individuals i socials pretén assolir». Són, per tant, conceptes oberts a possibles modificacions. Tot i que per delimitar conceptes la clau de volta és la jurisprudència —les sentències dels tribunals—, que també estableix límits quantitius i en descriu la tipificació. I és així perquè no està prou elaborat un perfil doctrinal amb su-

ficient consistència i acceptació per servir de base i perquè, per altra banda, s'intenta eliminar l'excessiva subjectivitat dels conceptes, fora del criteri dels jutges, que a la nostra societat són com els dipositaris de la credibilitat social.

Aquesta perspectiva jurídicolegal considera com a punts centrals que la substància natural o sintètica provoqui sensacions resultants de l'acció química sobre el cervell, és a dir, que tingui efectes sobre el sistema nerviós central. Un altre punt és que puguin contrastar-se, epidemiològicament i estadísticament, uns danys i unes càrregues sanitàries i socials, conseqüència de la correlació entre les intoxicacions cròniques i les malalties que els són imputables.

L'element essencial, però, és el de dependència, en la mesura que pot representar un greu atemptat a la llibertat personal. En el tema de la dependència psíquica, de llarga durada, l'objecte pren possessió del subjecte i la pèrdua de llibertat de la persona toxicòmana és quasi total, com és prou conegut. En el cas de la dependència física, la pèrdua de llibertat és parcial i el subjecte és capaç d'abstenir-se o alentir el consum. Castañeda (1992) defineix així la drogodependència: «la droga és aquella substància que en ser introduïda a l'organisme produeix una alteració de la conducta i/o de l'estat psíquic, el qual queda condicionat pels efectes immediats o persistents de la mateixa substància, de manera que es produeix una tendència a la repetició de l'experiència del consum i a l'ús continuat de la substàn-

cia. Mitjançant el consum repetitiu del tòxic, l'individu s'introdueix en un conjunt de conductes compulsives amb formes i ritus estereotipats d'administració, amb fenòmens de tolerància i abstinència i amb pèrdua de prioritat d'altres necessitats més urgents o importants».

Aquesta dualitat i, alhora, complementarietat d'allò jurídic —com a «dret» i com a «llei»— que reflecteix la perspectiva predominantment estructural i configuradora, i la bàsicament intervencionista, dintre de l'esmentada configuració, explica què fa que el concepte jurídic de droga no s'adigui amb el corresponent en altres disciplines científiques i la no-coincidència entre la conceptualització de les branques administrativa, penal o civil. Potser fóra interessant l'elaboració autònoma d'un concepte jurídic penal de droga de menor amplitud que l'administratiu, que concretés les substàncies específiques incriminades i que fos flexible fins al punt de permetre la inclusió de noves substàncies respecte al principi de legalitat penal. S'hi podria incloure el concepte de substància psicoactiva i la graduació de totes en funció del risc que l'abús pot comportar per a la salut personal.

Hem dit que allò jurídic no es pot comprendre sense l'articulació amb els paràmetres individuals, socials, polítics i d'ètica o moral pública. Es tracta, doncs, de posar de relleu alguns dels principals factors d'aquests paràmetres que ajudin a entendre críticament —deconstrucció/construcció— el significat de l'estratègia política dominant davant d'aquest fenomen social de

consum de drogues: quins són els valors i interessos a protegir, per què i com intervenir legítimament, i les metes o objectius.

Significat social del consum de drogues

És prou conegut el fet que en qualsevol societat i època històrica s'ha donat la integració i el control social del consum de drogues. La societat, perquè és una configuració en si conflictiva, genera col·lectivament la necessitat de consumir substàncies que ajudin, mitjançant estats produïts artificialment, a evadir-se de la realitat quotidiana i dels problemes socials concrets, com podrien ser, entre d'altres, l'explotació o l'alienació, l'excessiva pressió psicològica o la manca de sentit del projecte vital personal, o bé la recerca col·lectiva de la festa i el plaer.

En aquest sentit, el grau d'acceptació de determinades substàncies, no solament l'alcohol, també el consum de cocaïna, està força integrat a la societat, sobretot a les capes altes, i tot just comença ara a destacar entre la joventut, sense que el sistema mèdic i social hagi detectat o identificat pas la cocaïna com a problema social, sinó més aviat lúdic. Convé recordar que la coca en estat natural és una de les plantes amb les propietats curatives més extraordinàries que poden existir en el món vegetal.

És per això que, segons declaracions de l'Institut Nacional de Toxicologia de febrer de 1999, el consum col·lectiu de drogues no es pot pas reduir a un perfil o uns ambients de marginació concrets; i el consum habitual, socialment majoritari, en haver-hi més informació o una determinada imatge social sobre els danys que se'n deriven (heroïna), és d'amfetamines, barbitúrics, substàncies per aprimar-se i mescla d'alcohol amb psicofàrmacs. Allò que ha variat són els propòsits que es tenen en consumir-la, el significat sociopolític i l'aparició d'un consum abusiu i quotidià d'aquestes substàncies per part d'àmplies capes de la població.

El problema social de les drogues caldria, doncs, definir-lo com un fenomen social massificat de marginació, de tipus evasiu, que implica un consum abusiu que ultrapassa el plantejament tradicional de control social i individual integrat.

Abans de plantejar-nos la perspectiva individual i d'ètica o moral pública d'aquest fenomen, analitzem el nivell social com una resposta col·lectiva a una problemàtica social de fons, que es genera des de l'organització i el funcionament de la societat i dels poders que la constitueixen. Un model de societat que podríem considerar com productivista i consumista, en la qual es donen un increment de l'explotació i la inseguretats laboral i, simultàniament, un increment del nivell de vida o de consum de la majoria de la població. Tot el consum, en l'esfera de la vida privada, ha estat modelat pel procés capitalista que en

el període anterior a la Segona Guerra Mundial tan sols dominava el procés de producció. El conjunt del sistema de manipulació va sorgir d'aquesta necessitat econòmica i es va estendre al conjunt de la societat.

Es tracta de generar un increment constant del consum privat per mitjà de la creació de necessitats i mecanismes per manipular i esperar els desigs dels consumidors, en contraposició a l'autoregulació conscient de les necessitats i del model de creixement sostenible. A tall d'exemple, tal com han denunciat diversos organismes educatius que treballen en el sector de la infància, aquest any una potent multinacional ha llançat un videojoc, amb pretensions de ser l'estrella d'aquest mercat, adreçat a un públic preferentment adolescent que provoca la necessitat de consumir ansiolítics.

En conseqüència, la via de socialització predominant, davant dels canals polític, laboral, cultural, associatiu i convivencial, és una via de socialització centrada en el consum i en l'hegemonia de la racionalitat tecnopràctica, en contraposició a la racionalitat de tipus emancipador i de possibilitat de transformació profunda de l'organització bàsica de la societat i les seves problemàtiques.

L'esfera del consum correspon exactament a l'esfera de la vida més personal i privada, aquell sector de la vida que es col·loca més enllà del treball productiu i d'activitats obligatòries: el temps de lleure. L'oci, la diversió, s'ha mercantilitzat:

la gent, individualment i col·lectivament, ha de comprar la seva diversió o distracció. Un altre concepte —que en dirien de temps lliure, entre les diverses interpretacions— es pot relacionar amb la possibilitat de fer activitats que dotin de sentit i d'identitat personal i social i els complementin. Els diversos i múltiples dispositius del capitalisme de consum bloquegen la possibilitat més creativa i autònoma per a la majoria de la població.

L'objectiu real de la manipulació és la transformació del temps lliure, que pel seu caràcter d'escassetat pertanyia a l'individu, en «increment d'oci», en «temps de consumir». El que es pretén és anul·lar la característica específica dels individus, convertir-los en objectes passius, homogeneïtzant llur comportament per mitjà de patrons de consum en convertir-lo en alguna cosa «calculable» i previsible, perquè només així es pot garantir la seguretat econòmica de la producció i l'estabilitat i governabilitat del sistema social. En concordança amb aquests plantejaments hi ha uns valors, tal com explica Vargas Llosa (*El País*, 23 d'abril de 1999), a propòsit de la frivolitat de la cultura postmoderna: «la raíz del fenómeno está en la banalización lúdica de la cultura imperante en la que el valor supremo es ahora divertirse, entretenerse, por encima de toda otra forma de conocimiento o quehacer y como forma de hacer más llevadera la inseguridad en el trabajo, los riesgos y la enorme tensión laboral o jornada del puntual empleado, del aburrido profesional o del trabajo doméstico».

Així ens trobem, per exemple, amb la creixent i massiva addicció futbolística, que és viscuda com una veritable església amb els seus déus, rituals i fe personal. O bé l'addicció als serials televisius, consum i fruïció d'emocions alienes a l'ensopida i empobrida vida personal.

També podríem dir sobre això que diversos observatoris i, més en concret, l'últim informe del Plan Nacional sobre Drogas ens recalquen la realitat social d'una part significativa del jovent: tota la setmana aguantant la incomunicació personal continuada i les pressions sociolaborals, mentre que el cap de setmana puguin fruit de diversió sense límits, que inclou, per a una gran part, el consum de drogues de síntesi en general, principalment d'amfetamines i alcohol.

Estudis ben recents també confirmen que, la franja d'edat en què es començarà a tenir contacte amb l'alcohol i el tabac és dels 12 als 14 anys (i tothom sap la importància que pot tenir l'edat d'iniciació), amb un percentatge que s'incrementa continuament. Enquestes de maig de 1999 indiquen que sis de cada deu joves consumeixen alcohol el cap de setmana, juntament amb el cànnabis, cosa que fan de forma habitual per sentir-se bé o per costum. Segons l'opinió del personal professional, això significa que estan fracassant les alternatives d'oci i les campanyes per allunyar la joventut de les drogodependències. Fem esment d'aquestes drogues, alcohol i tabac, perquè es pensa que si es pogués frenar el consum d'aquestes dues fóra més senzill controlar la drogadoaddicció.

Significat individual

Individualment, també s'ha de matisar, d'acord amb la motivació i la posició personal envers el consum de drogues, quan i com pot configurar-se l'espai d'intervenció educativa. No tots els consumidors són dependents, és a dir, que la seva vida psicològica i social no varia significativament i no es donen alteracions biopsicosocials que incapacitin la persona per a l'autogovern, la qual pot fer vida normal en el seu context. El consum de drogues pot resultar no problemàtic o no ser viscut com a tal, sinó més aviat considerat i valorat com a consum de substàncies que proporcionen un canvi d'estat i un sentit lúdic, d'experiència o font de plaer energètic o visionari, un valor actiu produït pel grup o ambient que combina agradablement el temps i l'acció.

També pot existir, d'acord amb un sentit diguem-ne hedonista de la vida, una actitud vital que podríem qualificar de «sòbria ebrietat», que no comporta cap descontrol, ni personalment ni en la projecció social. Aquesta orientació vital està reflectida a la magnífica novel·la —una de les millors d'aquest segle— de Malcom Lowry *Sota el volcà*, que sosté que només així és suportable la realitat quotidiana de persones amb intel·ligència vital i sensibilitat viscuda. Plató defensava que la sòbria ebrietat és un camí de coneixement, i molts artistes el fan servir com a via creativa per a la modificació química del pensament. És

un dret personal que Huxley va qualificar de «vacances químiques». Antolin Artaud deia sobre això que «mentre no es pugui suprimir cap de les causes de la desesperació humana, no tenim cap dret a suprimir les mesures mitjançant les quals els éssers humans fan l'intent de no ensopegar amb la desesperança».

La recerca del plaer, com la del poder o de la identitat personal, és dins de la conceptualització d'educació. El problema es presenta quan es fa de forma externa, mecanicista, no com a conseqüència i resultat d'un procés d'elaboració personal sinó limitada a uns àmbits i sense l'obertura a d'altres plaers de tipus estètic, ètic, intel·lectual o relacional, i amb un preu de pèrdua de l'autocontrol i de la capacitat d'autogovern, i d'impossibilitat de creixement i de realització en sentit educatiu.

També s'ha de comptar amb la falta d'informació sobre els efectes o que la mateixa persona no es reconegui com afectada per la problemàtica. Així, segons el delegat del Plan Nacional sobre Drogas, el consum de l'alcohol no mostra els efectes fisiològics i psíquics fins al cap d'uns tres o quatre anys de consumir-ne quotidianament.

En aquest apartat, assenyalem breument com a factors que des de la vertebració individu-societat impulsen i motiven l'addicció, i que també s'han de treballar educativament, els següents: manca general d'espais socials per a la integració o projecció social, falta de cultura de l'autoconstrucció perso-

nal, amb situacions atrapades sense estímuls de futur, i desinterès per l'esforç sostingut per assolir unes metes. És important remarcar la incidència individual de factors socials i del fort creixement de la precarietat i l'exclusió, la forma d'economia submergida, amb els nivells d'estrès i explotació que implica, com l'únic mitjà de vida, i el fet que el tràfic és un problema creat, impositat i fomentat pel benefici econòmic.

El cas del dopatge esportiu, que aclareix la pressió de l'esfera social a la individualitat, és condicionat, gairebé determinat, per exemple, per la significació sociopolítica dels esports de masses i de mercantilització i sotmetiment als poders econòmic i mediàtic, dels quals depenen, que marca les metes, el clima de competitivitat salvatge, el qual topa frontalment amb el codi ètic normatiu autònom del mateix esport d'elit i d'imatge social o ideologia esportiva, raons que aboquen els esportistes a pràctiques il·lícites.

Cal remarcar, amb vista a les possibilitats de canvi social i inhibició del comportament individual, l'existència d'una praxi manipuladora i burocratitzada, alienant, contraposada a l'apropiació humana de l'objectivitat natural o social, que suposa la realització de la naturalesa humana. La manipulació impedeix no solament una aprehensió rica i clarament determinada de l'objectivitat, sinó també una correcta consciència del significat humà i social de la praxi. Quan el subjecte social redueix la realitat a un simple objecte de manipulació, empobreix alhora la seva pròpia essència humana. La manipulació

no sempre és negativa, ja que el progrés tècnic és, en gran part, la implementació d'aquesta tendència. El que no pot ser és que es constitueixi en la forma dominant de les relacions socials.

Perspectiva política d'abordatge

Davant d'aquesta problemàtica social, individual, cultural, etc. l'ordenament jurídic, el qual expressa l'ordre públic bàsic dels poders constituents i de l'opinió pública majoritària, abasta la resposta política des de la perspectiva geoestratègica dominant. Com se sap per l'enfocament és prohibicionista, global i mundial, en el sentit de «demonitzar», amb paraules d'Escohotado (1999), la «substància», boc expiatori i centre dels mals que afecten la societat, tot obviant la problemàtica esmentada. En conseqüència, diuen els experts, és en la reducció de l'oferta —prevenció i control del cultiu, elaboració, fabricació, distribució, publicitat— on es concentren tots els esforços legislatius i de mesures.

Sota l'impuls dels Estats Units (EUA), la comunitat internacional ha adoptat, des del començament del segle xx, aquest règim, que és ratificat en els convenis internacionals. La finalitat principal d'aquest model (cada model relaciona substància, context i individu) és que la droga resti fora de l'abast de la gent, ja

que el seu ús és valorat com negatiu per a la salut pública i degenera en abús, amb la qual cosa incrementa la possibilitat que alguns membres o col·lectius de la societat resultin afectats en llur salut personal. Així, com assenyala la Sentència del Tribunal Suprem de 29 de juny de 1985, «es evidente que por encima de un derecho inmutable a la vida, en defensa de todo aquello que más directamente influya en ella, también se produce un derecho social común para amparar, en su caso, la salud general frente a los actos individuales que atentaran contra el bienestar personal, en manifestación de autodestrucción, o que atentaran contra el bienestar general de la vecindad».

En contraposició a aquest model regulador de determinades drogues, plantejat des d'una perspectiva globalitzadora i uniforme, podríem recordar el tema de l'accés individual al comerç d'armes a la societat, que als EUA està liberalitzat —i que cap govern gosa retallar— perquè es considera que la seva possessió particular forma part de la identitat sociocultural majoritària, mentre que en altres països està força regulada i controlada perquè es considera que la lliure disposició entre la població afecta l'ordre públic i provoca situacions de risc o de perill per a la col·lectivitat i la convivència.

El predomini d'aquesta perspectiva significa el relegament d'altres estratègies polítiques possibles i viables, com la perspectiva d'economia política que parteix de l'eix cost-benefici, els costos de l'abús i la probabilitat de reduir-los, o la le-

galització estrictament controlada. Aquesta darrera és l'estratègia defensiva per amplis sectors professionals del camp jurídic força significatius —Manifiesto de Málaga de 1989—, una opinió pública minoritària. El centre d'atenció es trasllada al camp de la prevenció de la demanda i l'assistència als consumidors. La legalització controlada possibilitaria un enfocament educatiu, com a estratègia política, un model d'intervenció educativa.

El disseny d'aquesta estratègia legalitzadora és considerat en diversos textos legals i organismes internacionals, però manca la voluntat politico-social i ètica de dur-la a terme. Així, l'exposició de motius —els preàmbuls de les lleis no tenen força vinculant— de la Llei 17/1967, de 8 d'abril, reguladora dels estupefaents, indica que les dues millors columnes que podrien sustentar un sistema legislatiu sobre estupefaents foren, d'una banda, una administració del sector públic dels estupefaents, per la qual cosa se l'hauria de dotar d'un sistema administratiu sancionador, i, de l'altra, una «política humana i progressiva de curació i rehabilitació social de toxicòmans». Quant als mitjans per assolir els objectius, remarca els següents: l'actuació intervencionista de l'Estat sobre estupefaents, la cooperació internacional, l'existència d'una organització especialitzada en funcions administratives i policials, i la creació i el funcionament de centres assistencials per a toxicòmans.

La Llei 25/1990, de 20 de desembre, del medicament ha facilitat fortament la pretensió d'aplicar als

estupefaents i les substàncies psicotròpiques el sistema de control administratiu propi dels medicaments, tot ampliant l'àmbit d'actuació més enllà de les indicacions terapèutica o anàlogues a l'extraterapèutic, que consisteix en l'obtenció d'un determinat benestar corporal o mental.

A la Conferència de Ginebra de 1999 l'OMS, amb el suport del Banc Mundial de la Salut, ha desfermat una política contra la indústria tabaquera, tot invitant els governs a iniciar accions per reduir la demanda: prohibir la publicitat, incrementar els impostos, educar els consumidors... bo i facilitant l'accés a tractaments substitutius. El que resulta ben curiós és que desaconsella l'opció de prohibir la producció del tabac per «manca de garanties econòmiques, ser poc realista i estar condemnada al fracàs». Propugna un conveni marc per al control del tabac que pugui ser adoptat pels països membres l'any 2003.

El resultat d'aquesta perspectiva política prohibicionista davant el problema social de les drogues ja és prou conegut. La droga és en la societat actual una mercaderia massa cotitzada per limitar-ne la disponibilitat. El tràfic clandestí — que no s'ha arribat a disminuir sensiblement ja que els decomisos són ben minsos i els narcotraficants ja els tenen fins i tot assegurats— és un fenomen econòmic de dimensions universals —la droga és, juntament amb el tràfic d'armes, un dels millors negocis i font de finançament del crim organitzat. La mateixa Convenció de les Nacions Unides (ONU) de 1988 reconeix

que la potencialitat econòmica i organitzativa desenvolupada pels narcotraficants és de tal magnitud que pot malmetre les economies lícites, corrompre les estructures jurídicoadministratives i afectar la seguretat dels estats.

La prohibició, en impossibilitar el control estatal sobre la producció i venda, converteix la droga en un producte de molt baixa qualitat i impossible de conèixer pel consumidor, la qual cosa provoca un greu dany a la salut. És compatible, tanmateix, amb l'adopció d'una política assistencial centrada en un percentatge mínim de consumidors — els més deteriorats— i provoca confusió entre assistència i control.

Moral pública

Dèiem al començament que l'ordre públic bàsic també inclou la moral pública, que es reflecteix en una opinió pública social majoritària sobre les drogues i en les possibilitats de pressió o de canvi d'enfocament. Cal recordar, per exemple, el paper de determinats sectors socials, com el de les mares afectades pel problema als EUA en el moment en què va acabar la prohibició.

El contingut moral del moviment internacional, instat pels EUA, ha resultat força decisiu per al procés d'unificació dels usos socials vinculats al consum de drogues. Hi ha una imatge social predominant que expressa força bé l'eslògan «Tots

contra la droga» i una estructura pública i privada organitzada a diversos nivells i amb prou mitjans de tota mena. Segons un dels més reconeguts analistes del tema, Armando Vega (1998), manca, tanmateix, una reflexió avaluativa dels resultats assolits. Tampoc es fa un debat ampli, seriós i públic des d'una perspectiva de causalitat —teleologia dels processos històrics, del fenomen social i de les estratègies polítiques socials—, ni s'ha conformat una opinió pública que pressioni el sentit d'abordar amb efectivitat el problema, tot i que, d'acord amb les enquestes més recents, la droga segueix essent valorada com un dels problemes socials més greus i que més afecta la sensibilitat col·lectiva. Segons el *Boletín del CIS* (12 d'agost de 1997), socialment es valoren, com a mesures eficaces i adients per abordar el problema, aquestes dues iniciatives: formar els joves perquè no caiguin en el consum de drogues i perseguir amb més duresa els grans traficants.

Convenis internacionals i ordenament jurídic estatal

Els convenis internacionals ratificats i vigents a Espanya presenten un contingut bàsicament administratiu, i alguns contenen declaracions generals que han influït decisivament en la configuració de les legislacions penals dels països que els han signat: el Conveni per a la

supressió del tràfic il·lícit de drogues nocives de Ginebra, de 26 de juny de 1936, declarat parcialment vigent per l'article 44, 2n, del Conveni de 30 de març de 1961, i la Convenció de les Nacions Unides contra el tràfic il·lícit d'estupefaents i substàncies psicotròpiques, aprovada per la Conferència de Viena el 19 de desembre de 1988 i ratificada per Espanya el 13 d'agost de 1990.

Altres instruments internacionals vigents són el Conveni únic de 1961 (conveni únic d'estupefaents de Nova York, de 30 de març de 1961), ratificat per Espanya el 3 de febrer de 1966 i adaptada a la nostra realitat mitjançant la Llei 17/1967, de 8 d'abril, principal norma amb contingut de mesures administratives de regulació d'estupefaents. Les concepcions d'aquesta Llei han estat complementades per una nova legislació administrativa especial. Hi ha també tot un conjunt de disposicions administratives complementàries que detallen i concreten el règim d'aplicació de la Llei i que pretenen fer-hi compatible el règim d'ús d'estupefaents amb finalitats científiques i mèdiques, tot evitant-ne l'ús abusiu.

Protocol 1972 (protocol de modificació del Conveni únic de Ginebra, de 25 de març de 1972; publicat al *Butlletí Oficial de l'Estat*, BOE, de 4 de novembre de 1981) i Conveni psicotròpiques 1971 (conveni sobre substàncies psicotròpiques de Viena, de 21 de febrer de 1971; BOE de 4 de novembre de 1971). Reial decret 2829/1977, de 6 d'octubre, i Ordre ministerial de 14 de gener de 1981, per a les substàncies psicotròpiques.

La Convenció de les Nacions Unides de 1988 se centra gairebé exclusivament en la repressió i la persecució penals, tot i que fa esment de la salut i el benestar, i, per tant, mostra diferències respecte als anteriors convenis internacionals de 1961 i 1971, els quals es justifiquen per la necessitat de salvaguardar la salut de la humanitat, que es constitueix en el bé jurídic social a protegir. Propugna un model centrat en el control de l'oferta, el qual es garanteix bàsicament per la punició del tràfic, i subratlla les repercussions de tipus econòmic, polític i cultural del tràfic il·lícit.

L'ordenament jurídic estatal és l'expressió fonamental organitzativa (normativa institucional, policial i judicial) dels plantejaments esmentats, els quals condicionen les polítiques i intervencions concretes de cada país. Així, la recentment creada Agència Espanyola del Medicamento, que depèn del Ministerio de Sanidad i que té com a funció donar suport els assaigs clínics, ha denegat fa poc la sol·licitud d'assaig amb l'heroïna que havia proposat la Junta d'Andalusia sobre la base que, segons els portaveus de l'Agència, l'heroïna és una substància il·legal i és un assaig clínic especial i no pas normal. Posició en concordança amb els plantejaments de la Junta Internacional de Fiscalització d'Estupefaents (JIFE), òrgan consultiu de l'ONU que té el paper de controlar el tràfic il·lícit de la droga.

La denegació d'assaigs es produeix malgrat que Sanitat hagi autoritzat anteriorment l'ús de l'heroïna en projectes científics i que l'Organització Mundial de la Salut

(OMS) avaluï la realització de nous estudis, ja que les conclusions terapèutiques que n'han tret no tenen garantia de validesa i, per tant, no són encara oficials. S'ha de dir, però, que aquesta situació no és pas una decisió definitiva, ja que la darrera paraula pertany a un altre organisme interautonòmic, també de nova creació dintre del Plan Nacional sobre Drogas, que té com a funció estudiar la conveniència de fer estudis d'àmbit estatal, el qual sembla que determinarà la posició definitiva del govern estatal.

Com a lleis rellevants en l'ordenament estatal hi ha la Llei 17/1967, de 8 d'abril, que consolida l'actitud intervencionista de l'Estat en matèria d'estupefaents, en concordança amb els preàmbuls del Conveni de 1961 i Conveni de 1971. Aquest intervencionisme es fonamenta en el benefici que comporta per a la salut pública de la població, ja que l'ús no terapèutic és considerat perillós i nociu per a la salut. Aquest és el bé jurídic protegit, és a dir, l'interès personal o col·lectiu que socialment es tracta de protegir o de no posar en perill. La intervenció repressiva se centra en aquelles conductes que, des de la perspectiva adoptada, més significativament lesionin la salut. Així, l'article 368 del Codi penal de 1995 penalitza els actes de cultiu, elaboració o tràfic que promoguin, afavoreixin o facilitin el consum il·legal de drogues tòxiques, estupefaents o substàncies psicotròpiques, o aquelles persones que les tinguin amb aquestes finalitats.

La Llei orgànica (LO) 5/1988, de 24 de març, va crear la Fiscalia Es-

pecial per a la Prevenció i Repressió del Tràfic Il·legal de Drogues. L'article 3 estableix com a objectius «intervenir directament en els processos penals per delictes relatius al tràfic de drogues, coordinar les actuacions de les diferents fiscalies per delictes relatius al tràfic, coordinar les actuacions de les distintes fiscalies, investigar les situacions econòmiques i patrimonials... i promoure l'auxili de la justícia internacional».

La Llei 19/1993, de 28 de desembre, sobre determinades mesures de prevenció del blanqueig de capitals (BOE núm. 311), transposa la directiva 91/308/ CEE del Consell de les Comunitats i té com a objectius prevenir i dificultar el blanqueig de capitals. S'adreça fonamentalment a les persones i entitats que componen el sistema financer.

La LO 12/1995, de 12 de desembre, de repressió del contraban (BOE núm. 297), protegeix els interessos fiscals de l'Estat i de la societat.

El gener del 1997, el govern espanyol, va aprovar un pla de mesures de lluita contra la droga que implica la modificació de la Llei d'enjudiciament criminal per a la lluita contra el narcotràfic, la constitució de l'Observatori Espanyol sobre la Droga i la creació de l'Oficina Central Nacional per coordinar tots els cossos policials.

És important concretar i matisar la regulació bàsica del consum personal de les drogues il·legals.

Segons el Codi penal de 1995, tant l'ús o consum personal de dro-

gues com la possessió amb aquest fi exclusiu resulten conductes atípiques i impunes (amb la incriminació es limita la llibertat individual del consum de drogues i el fet d'experimentar-ne els efectes). Hem de recordar que la impunitat de l'autoconsum està restringida a l'àmbit de la mera possessió, i que no és extensible al consum compartit ni a les conductes realitzades amb la finalitat del consum.

Però, administrativament, les mateixes conductes poden ser objecte de fortes sancions administratives per la Llei orgànica 1/1992, de 21 de febrer, de protecció de la seguretat ciutadana (LOPSC). Per l'article 25.1 són infraccions greus «el consumo en lugares, vías, establecimientos o transportes públicos, así como la tenencia ilícita, aunque no estuviera destinada al tráfico, de drogas tóxicas, estupefacientes y sustancias psicotrópicas, siempre que no constituya infracción penal, así como el abandono en los sitios mencionados de útiles utilizados para su consumo».

l'article 23, apartat h, considera infraccions greus «la tolerancia del consumo ilegal o el tráfico de drogas... en locales o establecimientos públicos o la falta de diligencia en orden a impedirlos por parte de propietarios, administradores o encargados». Per tant, segons aquesta llei, es pot sancionar qualsevol consumidor habitual o ocasional que ho faci en llocs públics.

Sembla que el que es pretén evitar és que el consum en llocs públics pugui afavorir o promoure el consum il·legal de substàncies

prohíbes, o que la convivència normal dels no consumidors pugui discórrer sense perturbacions i en congruència amb la sensibilitat i amb la moral o ètica pública majoritària amb relació al tema del consum de drogues il·lícites.

L'expressió «tenència il·lícita... sempre que no constituya infracció penal» vol dir tinença no autoritzada administrativament. I, per saber quines són les substàncies de les quals es prohibeix l'ús i la tinença sense autorització ens hem de remetre a l'esmentada Llei de 8 d'abril de 1967, sobre estupefaents i al Reial decret (RD) 2829/1977, de 6 d'octubre, sobre substàncies psicotròpiques.

La LOPSC és una llei contra la qual es va protestar fortament en amplis sectors socials pel control policial que s'hi estableix, que afecta la gent drogodependent, tot i que no estigui implicada en cap procediment penal, i, també s'ha de dir, les garanties processals dels traficants implicats en delictes, ja que pretén garantir sobretot l'eficàcia policial en assegurar l'obtenció de proves (per exemple, per evitar que la tramitació de l'ordre judicial d'escorcoll impedeixi entrar en determinats domicilis o que les garanties esmentades puguin impedir determinades operacions de tràfic).

L'article 25.2 de la LOPSC i el RD 1079/1993, de 2 de juliol, en relació amb els toxicòmans o addictes a les drogues —consumidors freqüents— dictamina que les sancions imposades per aquestes infraccions (multes o privació de permís de conduir o d'armes) es poden

suspendre —remissió total o parcial— si l'infractor se sotmet a un tractament de deshabitució en un centre o servei degudament acreditat, en la forma i pel temps que reglamentàriament es determinin. Aquest tractament ha de ser voluntari, en centres acreditats i controlats per l'autoritat sociosanitària, i amb el compliment satisfactori del compromís per part de l'interessat.

Intervenció jurídica administrativa

Dins la configuració predominant prohibicionista, d'una manera diferent però alhora complementària, hi ha el nivell jurídic administratiu, que enquadra l'actitud intervencionista dels poders públics que organitzen l'acció protectora o tutelar i preventiva posant l'accent en la reducció de la demanda, tot i que el dret administratiu té sempre una part sancionadora. Dins d'aquest camp trobem el més nombrós grup de disposicions legals existents sobre el tema de la droga.

És un nivell d'intervenció important si valorem les dades econòmiques que aporta el responsable del Plan Nacional sobre Drogas, que valora en uns 30.000 milions de pessetes el cost de la intervenció de les administracions en la problemàtica de la droga durant el període de vigència del Plan.

El camp jurídic administratiu respon bàsicament a una perspectiva

d'abordatge que té com a elements interactuants la substància, com a agent psicoactiu, i l'individu i la societat, com a víctimes, i que Del Olmo inclouria en el que anomena perspectiva generalista de salut pública. El consumidor abusiu de drogues, de qualsevol tipus, és associat a la imatge de víctima d'una malaltia. Per tant, l'objectiu principal és assolir que els danys ocasionats a l'individu i a la col·lectivitat es redueixin al mínim, així com protegir la dependència de la gent consumidora. La protecció general s'ha d'articular jurídicament en els diversos plans jurídics: penal, sanitari, administratiu, civil, laboral...

En la qüestió de la protecció de la salut hi ha diferents enfocaments, segons afecti la salut personal o bé es tracti de la salut pública.

En relació amb la salut personal, a la nostra societat hi ha el principi que la salut de la ciutadania solament ha de ser protegida amb el consentiment de la persona afectada.

La salut pública té una protecció constitucional, penal i legislativa pròpia.

L'article 43.1 de la Constitució posa l'accent en la prevenció a l'hora de vetllar per la salut pública. Diu així: «1. Es reconeix el dret a la protecció de la salut; 2. Correspon als poders públics organitzar i tutelar la salut pública a través de les mesures preventives i de les prestacions i serveis necessaris». El significat constitucional d'aquest dret a la protecció de la salut pública comporta l'existència d'un sistema públic de salut en la vessant d'as-

sistència sanitària de la seguretat social, de salut laboral i de seguretat i higiene en el treball. Assenyalen de passada que aquests drets de salut pública tenen al darrere el suport d'una forta consciència social, superior a la d'altres drets socials o d'assistència, i que per això tindrà més preu politicoelectoral la no-cobertura per part de l'administració, per damunt, fins i tot, de la protecció estrictament jurídica constitucional.

A Catalunya està en fase de debat parlamentari la llei de protecció de salut pública —maig de 1999—, la qual haurà de regular un concepte de protecció de la salut i del medi ambient integrat i abordar els problemes de salut pública de Catalunya, més que no pas limitar-se a organitzar els recursos tècnics i humans de la protecció de la salut.

La protecció de la salut pública ja va ser regulada legalment a la reforma del Codi penal de 1983. L'actual Codi, de 1995, a l'article 359, penalitza els que, sense estar degudament autoritzats, elaborin substàncies nocives per a la salut o productes químics que puguin causar estralls, o els despatxin o subministrin o hi comercin, o trafiquin amb medicaments caducs, o subministrin als animals substàncies que generin risc per a la salut, o manipulin amb substàncies perjudicials les aigües potables, etc.

El camp jurídicoadministratiu considera i possibilita la intervenció específicament educativa, la qual cosa no significa pas que l'enfocament sigui educatiu. Així, el respon-

sable del Plan Nacional, Robles Orozco, (1997:52) entén la prevenció «basada en l'educació» i la caracteritza com «todas aquellas medidas encaminadas a limitar y, en su caso, eliminar, la oferta y la demanda de drogas así como las consecuencias dañosas asociadas a su consumo».

El Plan Nacional sobre Drogas legitima aquesta intervenció educativa ja que el mateix Plan té com a objectius:

- Sensibilitzar i mobilitzar la societat per generar una cultura de rebuig a les drogues mitjançant el foment dels propis valors i recursos.
- Informar i educar la ciutadania, especialment nens i joves, perquè desenvolupi estils de vida positius, saludables i autònoms.

I per això cal que ens detinguem per descriure les característiques bàsiques que, d'acord amb la Constitució i les lleis bàsiques d'educació, demana la societat actual al sistema educatiu, que es puguin concretar respecte al tema de la intervenció educativa en les drogues.

Des de la perspectiva de la intervenció socioeducativa

L'article 27.2 de la Constitució espanyola (CE) assenyala que l'ob-

jecte de l'educació a la societat actual té com a referència la ciutadania democràtica. L'educació —formal i no formal— ha d'estar, doncs, centrada a donar suport al procés cap a l'autonomia i responsabilitat personal, articulada amb les possibilitats d'integració i desenvolupament de la societat democràtica, però en un sentit que indica el mateix preàmbul constitucional: l'establiment d'una societat democràtica avançada, oberta a la pau i la cooperació amb els altres pobles, tot assegurant a tothom una qualitat de vida digna.

La cultura social, generada per l'estructura social, dificulta d'una forma determinant l'aconseguint dels objectius educatius d'autonomia, responsabilitat i participació social, ja que el plantejament i les possibilitats d'autoconstrucció, de canvi qualitatiu de l'estructura bàsica i de funcionament de la societat, i en conseqüència dels problemes bàsics, no constitueixen el centre de les aspiracions de la vida personal i col·lectiva.

Si la relació bàsica entre la persona humana i la droga és la dependència, és en la configuració i protecció de la llibertat personal on es produeix la confluència entre allò jurídic i allò educatiu en el tema de les drogues. La llibertat individual, l'autonomia —psicològica, social i moral—, és l'objectiu al qual ha de contribuir el sistema educatiu; és un pressupòsit i alhora una frontera bàsica del dret. El bé jurídic protegit és la llibertat individual, en tant que un determinat consum de droga esclavitzava o pot fer-ho, i pot minorar o anul·lar la lli-

bertat d'autonomia de l'usuari per decidir sense coaccions internes ni externes si vol consumir o no droga. Recordem que el suïcidí en si no està pas penalitzat —sí la inducció i l'auxili— i que pot ser dut a terme en un acte instantani o progressivament en múltiples variants.

Abans, però, s'han de donar totes les oportunitats perquè l'opció per la dependència i/o procés d'autodestrucció sigui realment opcional; en última instància, amb consciència i possibilitats de fer altres opcions vitals en el sentit educatiu. Per tant, s'han de posar tots els mitjans socialment possibles, en virtut del dret de la ciutadania a percebre béns i serveis com a conseqüència del principi d'inclusió de l'estat social —en procés d'acomodació i desmuntatge, per cert—, i s'ha de fer servir la tolerància en el seu millor sentit. Fins i tot hi cabria algun internament esporàdic judicial, específic i amb forta dotació de recursos professionals, i obert al control i participació de la societat. Però, en última instància, és el mateix individu el que ha d'assumir i construir el seu propi projecte vital, i, en aquest sentit, és insubstituïble, la qual cosa suposa un límit invulnerable a la intervenció juridicoeducativa en la cultura i els referents polítics, jurídics i educatius actuals.

Ens situem, educativament parlant, en l'àmbit de la prevenció, el tractament i la reinserció social d'aquesta dependència, que incideix directament en les possibilitats d'autogovern i evasió de si mateix i de l'entorn, de projecció i

de contribució a la construcció d'una societat més democràtica i més justa.

La intervenció educativa s'ha de fer amb el màxim respecte per la llibertat i els drets de la persona. Han de quedar ben palesos el sentit, la motivació i els límits. Què s'hi pot fer i què no: la intervenció personalitzada, el reconeixement i l'acceptació del problema, i l'acceptació de l'ajuda pel treball de rehabilitació, que ha de ser monitoritzada en aspectes de deshabituació o teràpia substitutiva.

A partir d'aquest plantejament es podria treballar educativament tot un seguit de línies o dimensions individuals i socials que són rellevants en aquesta perspectiva: la creació d'espais i vies de participació social, de realització personal i de projecció a partir del desenvolupament de la seva pròpia potencialitat, i de relació i comunicació personal d'oci creatiu.

Un paràmetre essencial d'aquest autogovern és el foment de les actituds relacionades amb la cura i l'educació per a la salut, perquè són decisions d'aquelles que, si un no les pren, ningú no les prendrà per ell. S'ha d'abordar la promoció i prevenció de la salut col·lectiva i personal, que topa amb els interessos de la indústria medicoquímica i amb una cultura socio-sanitària basada en el diagnòstic i tractament bàsicament clínic, i no pas en l'increment i la promoció de la salut. La LOGSE assenyala que l'educació per a la salut és una matèria que ha de formar part del currículum base i com a matèria

transversal, com també podria ser l'educació viària.

També s'ha d'incidir en la convivència interpersonal i col·lectiva sobre la base dels reguladors ètics, jurídics i polítics legitimats socialment, i informant dels riscos o la protecció de la convivència que comporta. El consum abusiu pot generar situacions de risc o perill per a la col·lectivitat, conflictes generacionals o agressions a les persones més febles de l'entorn familiar.

Una altra línia d'intervenció socioeducativa tracta de contribuir que els poders públics i els agents socials fomentin un debat obert sobre la problemàtica social i les possibles alternatives de fons, tot abandonant actituds desqualificadores i acceptant el dret a mantenir posicions minoritàries, però amb vocació que puguin ser majoritàries a partir del respecte a les regles de joc de la convivència i el canvi social. És així com es van conformar la mentalitat col·lectiva i les actituds en el sentit educatiu i l'ètica pública democràtica. La regulació prohibitiva, en suposar una major marginació del consumidor, actua negativament sobre la llibertat d'autodeterminació del ciutadà.

També s'hauria de treballar educativament la praxi quotidiana, repetitiva, habitual, pel fet que pot esdevenir manipuladora en el sentit abans esmentat. Ja Hegel observava que l'aparent «familiaritat» amb l'objecte, que és pròpia de la manipulació, obstaculitzava el coneixement vertader, «una aprehensió rica i clarament determinada de l'objectivitat».

Responsabilitat dels professionals de l'educació

L'opció professional d'intervenció socioeducativa comporta l'exigència, front a la intervenció de tipus voluntària, d'una qualificació teòrica, tècnica i ètica contrastada i una responsabilitat civil, penal i disciplinària en l'exercici de les seves funcions.

S'ha de saber, doncs, que, en relació amb els delictes contra la salut pública en què es trobi implicat el personal educatiu o de treball social en l'exercici del seu càrrec, professió o ofici, s'imposarà per sobre de la pena que els correspongui la d'inhabilitació especial per a tota ocupació o càrrec públic, professió o ofici (article 372 del Codi penal).

És convenient recordar que, quan el subjecte hagi comès un abús en l'exercici professional o que hi tingui relació, o un fet delictiu o que pugui deduir-se del perill de tornar-ho a cometre i que destorbi en alguna de les circumstàncies de l'article 20.2 CP —estat d'intoxicació plena ja esmentat—, el jutjat pot decretar la mesura d'inhabilitació per a l'exercici de determinada professió, càrrec o ocupació per uns temps d'un a cinc anys (article 107 CP).

El personal professional també ha de prevenir possibles situacions que generin indicis de comissió o d'immersió en conductes tipificades com a delictives, com per exemple comportaments conformats de la

manera següent: «el que amb ànim de lucre i coneixement de la comissió d'un delictes contra el patrimoni o l'ordre socioeconòmic ajudi els responsables a aprofitar-se'n dels efectes, o rebí o amagui els objectes». És una conducta penalitzada amb presó o, si és constitutiva de falta, amb una multa.

També pot tenir responsabilitat penal aquell que adquireixi, canviï o transmeti béns, sabent que tenen un origen il·lícit delictiu, o que faci qualsevol acte d'amagament o encobriment, amb penes de presó i multa (article 301.1.). Altres articles penals suspensen d'activitats o inhabiliten les organitzacions, no solament a les persones.

En el bagatge cultural del personal educatiu s'ha d'incloure també el coneixement i la pràctica d'una ètica basada en el respecte als drets personals recollits a la Constitució i a les declaracions de Drets Humans, com, entre d'altres, els drets a la pròpia imatge, a l'honor, a la presumpció d'innocència, a un àmbit de vida privada i d'intimitat, o a la protecció de les dades personals perquè qualifiquen el treball i el clima de convivència.

La formació educativa professional comporta, en relació amb l'ordenament sociopolític i ètic sobre la droga, el coneixement de la regulació dels límits d'intervenció i les responsabilitats subsegüents, les quals marquen la posició professional però també possibiliten uns espais i uns marges d'actuació que en part ja hem esmentat.

En aquest àmbit educatiu professional és més necessària que

mai la prevenció de riscos excessius i no crear situacions de confusió en l'exigència de responsabilitat. Però coneixent el seu significat, sobretot en el camp educatiu, tenen una importància decisiva les imatges socials dels problemes i de les figures que hi intervenen, ja que el sol fet d'una imputació o denúncia pública des d'instàncies mediàtiques judicials o de subjectes afectats —tot i que posteriorment se'n demostrí la inconsistència o, fins i tot, pugui haver-hi absolució— afecta de manera definitiva la imatge o posició social i personal dels professionals. Aquests casos, que cada cop són més freqüents, han fet sorgir, entre altres iniciatives, l'associació cívica de ciutadans i ciutadanes afectats per imputacions injustes. És un exemple de reacció i creació d'unió davant determinades problemàtiques socioprofessionals.

Continuant amb la perspectiva jurícoadministrativa considerada, i després de remarcar algunes característiques del significat de la intervenció educativa, hem de passar a analitzar alguns dels més rellevants espais i possibilitats d'intervenció educativa. Sense la pretensió de ser exhaustius, però sí amb un mínim d'informació i comprensió dels conceptes bàsics.

Es tracta de seguir un procés semblant al d'altres professionals que s'han introduït en aquests espais, aparells i circuits —tot i que ara és més difícil per l'escassetat de recursos socials públics a causa de la problemàtica de l'estat social— i que han tingut més temps històric. Però les noves exigències de nous

jaciments de treball, que hauran de provenir del camp dels serveis, i la necessitat social de la qualificació del treball socioeducatiu —per què la intervenció amb les persones ha d'exigir menys qualificació professional que el treball amb les coses?—, juntament amb la iniciativa dels agents socials i professionals, permetran un avenç significatiu del personal educatiu en els problemes socials i en les instàncies que hi treballen, i del seu reconeixement social, legal i professional.

Davant del problema de la dispersió de disposicions normatives en tot un conjunt de cossos legals, hem optat per agrupar-les per eixos o temàtiques educatives. Així hem contemplat la convivència interpersonal, el ple exercici dels drets cívics, la seguretat viària, el lleure, la protecció penal de la dependència o els marcs constitucional, civil, penal, judicial i de l'Administració pública en els seus diversos nivells.

Disposicions normatives d'àmbits i temàtiques educatius

És una normativa que cal conèixer ja que, en relació amb problemàtiques concretes, pot servir de referent o de fonament per a determinades intervencions educatives amb legitimitat social i ètica, tot i que sols una forta consciència cívica o de col·lectius professionals en pot fer efectiu el compliment. Els

drets i les normes hi són perquè puguin ser reclamats, d'acord amb la seva protecció jurídica, per la consciència i el teixit social, per sensibilitzar l'opinió sobre les possibilitats i déficits concrets i per establir les exigències de responsabilitats polítiques.

Protecció de la convivència

L'alcoholisme i la toxicomania (i les pertorbacions mentals que poden originar) són causa legítima de separació matrimonial sempre que el jutjat estimi, a partir d'unes circumstàncies i proves, que «l'interès de l'altre cònjuge o de la família determinen la suspensió de la convivència» (Codi civil, article 82, causa 4a). També tenen incidència en els temes de contractació i capacitat de testar.

La dependència tòxica també repercuteix en l'àmbit de protecció dels menors, en concret sobre la privació total o parcial de la potestat maternopaterna o pàtria potestat si la toxicomania és irreversible, i sobre la decisió d'assignar la custòdia dels fills menors d'edat en casos de separació, nul·litat o divorci (article 82 i 86 del Codi civil) i en altres figures tuitives.

El Codi civil, a l'article 73, 4t, diu que la toxicomania pot configurar el supòsit d'error en la qualitat personal de l'altre cònjuge si, per la rellevància, hagués estat determinant per a la prestació de consentiment.

La intensitat de la toxicomania es pot incloure com a causa d'incapacitació, «les malalties o deficiències persistents de caràcter físic o psíquic que impedeixin l'autogovern de la persona», segons l'article 200 del Codi civil.

L'embraguesa o toxicomania habitual, en tant que afectin el rendiment i la convivència laboral, poden tenir repercussions com l'acomiadament del treballador.

L'alcoholisme crònic i la dependència d'estupefaents i substàncies psicotròpiques s'incorporen també com a causa de denegació de permisos d'armes i de conducció de vehicles de motor. El Reial Decret 2283/1985, de 4 de desembre, a l'annex del Reial Decret 2272/1985, els considera igualment causa de denegació en d'altres nivells administratius.

El RD 842/1985, de 25 de maig, desenvolupa les condicions generals que han de complir dissolvents, coles, pegues, pintures, etc. per a ús domèstic i infantil

La introducció i difusió de les drogues il·lícites en els centres docents incrementa les penes privatives de llibertat i multa (article 369 CP).

EL MARC CONSTITUCIONAL

A l'article 43 de la Constitució hi ha un paràgraf final que passa desapercebut, però que és important en la perspectiva de possibilitats d'intervenció educativa del marc jurídic, ja que els poders públics — legislatiu, executiu, judicial i de

l'Administració pública— «han de facilitar també la utilització adequada del lleure». Adequada des de la perspectiva individual i social, humanitzadora i de construcció participativa de la societat, que és el referent constitucional: per tant, la no-utilització principalment mercantilitzada del lleure. El tipus de força vinculant que té aquest article per als poders públics és, diguem-ne, de baixa intensitat jurídica, si llegim la redacció de l'article 53.3: «(...) només podran ser al·legats davant la jurisdicció ordinària d'acord amb allò que disposin les lleis que els desenvolupin». Han de regular el sentit de la intervenció dels poders públics, per exemple impedit la ubicació d'activitats o complexos d'instal·lacions de màquines o de jocs que puguin fomentar la ludopatia en llocs de fàcil accés o a prop d'aglomeracions habituals de gent jove.

Un altre sentit que pot tenir aquest article és la referència als poders públics sobre el foment del lleure creatiu, que dota de sentit, davant de l'oci mercantilitzat i consumista, que és el generat pel mercat i per les estructures socials. Així, es detecta un creixement social d'espais, de zones mercantils integrades de consum i oci, o de colònies de cap de setmana per a la família desenvolupats des de la indústria de l'entreteniment.

La cultura constitucional és una cultura de caire associatiu i participatiu. Segons l'*Informe mundial sobre comunicació 1999*, editat per la UNESCO, amb el qual s'albira la implantació d'una nova cultura basada en allò virtual, universal i audiovisual.

sual, s'haurien d'incrementar els esforços públics i privats d'iniciativa social per al manteniment, adequació i enriquiment del teixit social associatiu relacional —no solament en els camps cooperatiu, esportiu i de voluntariat cívic—, de manera que creï entitats socioculturals compromeses amb un model de societat i de persona que apleguin un grup nombrós de persones amb interessos específics per sostenir-se socialment i econòmicament, que acreditin una bona gestió i que trenquin les lleis de mercantilització del lleure en el sentit que estableix l'article 9.2: «Correspon als poders públics promoure les condicions i remoure els obstacles i facilitar la participació de tots els ciutadans a la vida política, econòmica, cultural i social». A l'article 44 es fa constar que «els poders públics han de promoure i tutelar l'accés a la cultura, a la qual tothom té dret».

DRET PENAL PRINCIPAL

Segons l'exposició de motius de la Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, reguladora del Codi penal «el Código Penal ha de tutelar los valores y principios básicos de la convivencia». Així, a tall d'exemple, ningú no dubta que és necessària la protecció penal per al subministrament de drogues a menors d'edat o a tota persona que estigui privada de capacitat de decisió autònoma.

A més, el gran problema social de *protecció de la seguretat viària* que genera el model de prioritització dels vehicles privats com a mitjà de

transport col·lectiu, i la insuficiència de mesures correctores i de control sociopolític o d'educació cívica viària, suposa posar a les seves mans uns instruments perillosíssims pels danys que pot causar a la col·lectivitat una imprudència temerària o simple.

Pensem en els prop de tres o quatre mil morts anyals, a més de les discapacitats, que es produeixen en aquest país i que no provoquen cap alarma social. Segons el director general provincial de Trànsit de Barcelona (declaracions a *La Vanguardia* de 2 de maig de 1999), el 50 % de les víctimes mortals d'accidents de circulació tenien dosis importants d'alcohol a la sang i l'edat mitjana dels conductors embriacs és de més de cinquanta anys. I més del 90 % dels judicis ràpids que s'han celebrat a Barcelona han atribuït la responsabilitat penal als automobilistes en estat d'embriaguesa.

Així, l'article 379 CP regula la conducció de vehicles sota la influència de drogues —el que condueix amb perill concret per a la vida i integritat de les persones, el no sotmetre's a proves legalment establertes—, tot i que pensem que la qüestió està insuficientment protegida preventivament, administrativament i penalment.

Per fer efectiva aquesta protecció penal de la convivència estableix uns criteris genèrics d'intervenició —l'enfocament prohibicionista general de les drogues fa que no sempre es respectin— que s'anomenen principis de Dret Penal: que hi hagi un bé social o individual

digne de protecció, principi d'última *ratio*, és a dir que es no pugui acudir a altres branques jurídiques o a la intervenció preventiva tutelar de l'administració per assolir les finalitats. O bé el principi d'intervenció mínima, que senyala un recurs al Codi Penal en termes d'estricta necessitat o suficiència.

Un altre principi és el d'exigència de culpabilitat individual per establir judicialment la responsabilitat penal. La imputabilitat estableix les condicions prèvies per exigir responsabilitat penal al subjecte que fa una infracció (delicte o falta). L'edat cronològica és una causa de no-imputabilitat. Així, els menors de divuit anys no són responsables criminalment segons l'actual Codi penal (article 19); si una persona menor comet un fet delictiu o una falta, podrà ser responsable en funció de la futura llei penal juvenil que reguli la responsabilitat penal del menor.

La imputabilitat s'estableix en funció de la comprensió de la il·licitud del fet que ocasiona o posa en perill un bé jurídicament protegit —vida, integritat física o integritat psíquica—, i la capacitat d'actuar conforme a aquesta comprensió, per exemple, és un important concepte educatiu. Per tant, la ingestió i els efectes del consum de drogues són condicions prèvies que afecten la categoria juridicopenal de la imputabilitat.

L'actual Codi penal modifica significativament, en relació amb l'anterior, l'àmbit d'imputabilitat del consumidor, sobretot formalment, és a dir, quant a interpretació i aplicació del preceptes formals.

Les circumstàncies modificadores, en el sentit de rebaixar l'exigència de la responsabilitat penal, poden ser: eximent complet o incomplet i atenuants de la responsabilitat penal, tot i que judicialment resulta difícil la seva aplicació.

L'article 20.2 CP configura l'exempció de responsabilitat penal per al que, quan cometi la infracció penal, es trobi en estat d'intoxicació plena pel consum de begudes alcohòliques, drogues tòxiques, estupefaents, substàncies psicotròpiques o altres que produeixin efectes semblants. Aquesta intoxicació no es pot haver fet amb el propòsit de cometre la infracció penal. S'hauria d'haver previst que era possible cometre-la o que la persona infractora es trobés sota la influència de la síndrome d'abstinència a causa de la dependència d'aquestes substàncies, les quals impedeixen la comprensió de la il·licitud del fet o actuar conforme a allò que s'ha comprès.

L'eximent complet ha de ser admès per la jurisprudència —sentències de referència—, que, fins ara, ha estat força restrictiva a l'hora de fer-ho.

L'article 102 CP estableix que, als que es trobin en aquesta situació d'eximent de responsabilitat criminal, se'ls pot aplicar, si és adient, la mesura d'internament en centres de deshabitació públics o privats, ben homologats i acreditats. El text remarca el caràcter discrecional per al jutjat d'apreciar-ne la necessitat en cada cas concret. Així, no cal sotmetre's a tractament de deshabitació si no s'és addicte.

D'acord amb la jurisprudència del Tribunal Suprem, els casos més freqüents d'actuació sota la influència d'una síndrome d'abstinència avançada són aquells en què la ingestió de drogues o la síndrome d'abstinència no han tingut plens efectes sobre les capacitats, però sí que les han minvat de forma significativa. És l'eximent incomplet de responsabilitat criminal.

A l'article 21.2 CP es preveu l'atenuant d'actuar el culpable a causa de la seva greu addicció a les substàncies mencionades a l'article 20.2 CP. D'aquest article es dedueix que sembla que l'atenuant estigui reservada per a quan els subjectes no pateixen una addicció continuada i duradora que comporti certes alteracions del coneixement o de la voluntat sense ser anul·lades.

Aquesta atenuant no es pot aplicar automàticament a tota persona toxicòmana, sinó tan sols a les que pateixen una greu addicció i quan es pugui demostrar una relació causal entre la seva dependència i la comissió d'un delicte concret. Als supòsits en què s'hagi apreciat aquesta atenuant, els serà aplicada fonamentalment pel caràcter beneficiós per a la persona condemnada i els menors requisits exigits.

També fóra convenient —però ens és impossible abordar-ho en aquest espai— explicar alguns punts força interessants quant a cultura civicoeducativa sobre els temes de les prescripcions dels delictes, els indults, la justícia gratuïta, el paper de les víctimes en els processos, les funcions socials de la

Fiscalia i els procediments penals i processals bàsics.

Sí que explicitem la qüestió de *mesures de seguretat*, per les possibilitats d'intervenció educativa que ofereixen i pel marge d'aplicació que es reconeix a la figura del jutge o tribunal. No sempre es fan servir ni se'n fa un bon aprofitament per manca de credibilitat o d'informació professional dels subjectes o de les organitzacions educatives.

El tribunal, de bon començament, des del principi o bé durant la fase d'execució de la sentència, pot acordar la imposició d'algunes mesures de seguretat (article 104 CP). Les mesures de seguretat «es fonamenten en la perillositat criminal del subjecte al qual s'imposin, exterioritzada en la comissió d'un fet previst com a delicte» (article 6.1 CP). S'aplica per la figura del jutge o tribunal, amb la sol·licitud dels informes que estimi convenients, sempre que concorrin les circumstàncies següents:

- a) Que sigui un fet previst com a delicte.
- b) Que del fet o de les circumstàncies personals del subjecte es pugui deduir un pronòstic que reveli la probabilitat de comissió de nous delictes.

El CP estableix una diferenciació en funció de si la penalització pel delicte és privativa de llibertat o no ho és.

Al delicte amb penalització privativa de llibertat li pot correspondre la mesura d'internament en

centre de deshabitació públic o privat, degudament homologat i acreditat (article 96.2, 2a), i la durada d'aquest internament no pot excedir del temps que hagués durat la pena privativa de llibertat, límit que ha de fixar la mateixa sentència (article 104 CP i article 102 CP). Durant l'execució de la sentència, el jutge o tribunal sentenciador (article 97 CP) pot adoptar altres mesures no privatives de llibertat assenyalades a l'article 96.3 CP i el cessament de la mesura de seguretat.

Quan hi hagi una concurrència de penes i mesures privatives de llibertat es complirà abans la mesura de la pena, i s'abonarà el temps de durada de la primera en relació amb la segona.

L'article 102 CP estableix que, als que es trobin en aquesta situació d'eximent de responsabilitat criminal, també se'ls pot aplicar a criteri del jutjat algunes de les mesures que assenyalava l'article 96.3 CP (prohibició d'estada o residència en determinats indrets, inhabilitació professional, privació del permís de conduir o d'armes, expulsió del territori d'estrangers no residents legalment a Espanya), i les mesures contingudes a l'article 105, 1, 2 CP (submissió a tractament extern en centres mèdics o establiments de caràcter sociosanitari, prohibició d'acudir a determinats llocs, custòdia familiar i sotmetiment a programes de tipus educatiu i cultural).

El jutjat o tribunal sentenciador ha de ser informat sobre el compliment d'aquestes mesures bé pel Jutjat de Vigilància Penitenciària o bé pels serveis del Ministerio de

Justícia o de l'Administració autonòmica.

A la persona sotmesa a aquestes mesures, i al llarg del temps de durada, els serveis d'assistència social competents li han de prestar l'ajuda que necessiti i li correspongui legalment (article 106 CP i article 207 del Reglament penitenciari). El subjecte, segons la mesura, no podrà abandonar l'establiment sense autorització dels jutges o tribunals (article 102 CP).

Per l'article 97 CP es pot decretar el cessament de la mesura o substituir-la per una altra, segons del resultat obtingut en la seva aplicació. La suspensió de la mesura resta condicionada que el subjecte no delinqueixi en el termini fixat, i pot quedar sense efecte si s'acrediten algunes de les circumstàncies de l'article 95 CP (probabilitat de comissió de nous delictes i mesures per fets no privatius de llibertat). El jutjat o tribunal que determini el cessament ha de fer-ho a proposta del Jutjat de Vigilància Penitenciària, el qual ha de fer una proposta anual en aquest sentit. En la formulació d'aquesta proposta ha de valorar els informes emesos pels facultatius i professionals que atenen el subjecte afectat per la mesura de seguretat o bé pot ordenar d'altres actuacions que cregui convenientes per configurar la proposta (article 98 CP).

Un cas freqüent en què es troba sobretot la gent d'educació social es produeix quan el subjecte, en el qual s'aprecia la concurrència de l'eximent incomplet de l'article 21.1 CP en el moment de l'execució del

fet delictiu, ja està deshabituat quan es dicta la sentència condemnatòria. En aquestes situacions sembla més convenient aplicar la remissió condicional que tot seguit esmentarem.

La *remissió condicional de la pena*, és a dir la suspensió de l'execució de la pena aplicada als drogodependents, pretén, amb l'actual regulació, una eficàcia més alta en la deshabituació i reinserció social de les persones que delinqueixen per addicció a les drogues.

Així, l'article 87 CP estableix que, en els casos en què els penats hagin comès el fet delictiu —amb una penalització no superior a tres anys— per causa de la dependència de les substàncies assenyalades a l'article 20.2 (drogues il·legals), el tribunal pot suspendre l'execució sempre que es compleixin unes determinades circumstàncies o condicions. Aquestes circumstàncies són, entre d'altres, les següents: que un centre o servei públic o privat ben acreditat o homologat certifiqui, de manera suficient, que el condemnat es troba deshabituat o que està sotmès a tractament amb aquesta finalitat en el moment de decidir sobre la suspensió. A l'apartat quatre s'especifica que això se supedita que no abandonin el tractament fins que finalitzi. Els serveis responsables han de facilitar als tribunals, en els terminis fixats, els informes i les dades necessàries per al seguiment del cas. A l'apartat cinquè estableix que, si es veïés convenient la continuació del tractament, en funció del contingut dels informes, es podrà concedir una pròrroga del període

de suspensió per un temps no superior als dos anys.

La LO 5/1988, de 24 de març, creà la Fiscalia Especial per a la Prevenció i Repressió del Tràfic Il·legal de Drogues. L'article 3 estableix que aquesta institució ha de «(...) col·laborar amb l'autoritat judicial en el control del tractament dels drogodependents beneficiaris de la remissió condicional».

Com dèiem, l'article 87 amplia a tres anys els límits de la condemna imposada en sentència ferma per poder aplicar aquest benefici, ja que es va tenir en compte l'increment de la penalització pel que més freqüentment cometen els drogodependents, com són els delictes de tràfic de drogues dures i de robatori amb intimidació. De la remissió condicional no en queden exclosos aquells que ja hagin tingut aquest benefici, ni tampoc els reincidents, però sí que és força important la valoració de l'oportunitat de concedir o no el benefici, que queda a criteri de la figura del jutge o tribunal, els quals en tot cas han de fer-la justificadament i ateses les circumstàncies del fet i de l'autor, la qual cosa possibilita la intervenció amb informe educatiu, tot i que s'exigeix no-habitualitat en la comissió de fets il·legals.

Àmbit penitenciari

Caldria que la gent professional de l'educació tingués una informació i una formació socioeducativa

sobre realitats complexes com la penitenciària que fos ben ajustada a la problemàtica i el significat del règim de presons. En aquest sentit, matisarem solament que el tractament penitenciari, el que realment pot aconseguir, per damunt de retòriques formalistes, és que la penalització es redueixi només a la restricció de la llibertat o al compliment de les mesures legalment imposades, sense que afecti altres llibertats o aspectes personals, i que els establiments estiguin oberts a l'entorn i integrats, d'alguna manera, a la societat. En aquest àmbit intentarem una introducció a alguns aspectes de la problemàtica de la droga a les presons i uns espais d'intervenció educativa, com poden ser els temes de la llibertat condicional i del tractament postpenitenciari.

En els debats parlamentaris sobre la reforma del Codi penal de 1995 s'aportaren a l'opinió pública dades com que gairebé el 70 % de les persones empresonades ho eren per delictes relacionats amb el tràfic de drogues. A més, i segons dades del Plan Nacional sobre Drogas, és el segment de població penitenciària que presenta un percentatge més alt de reincidència: ni més ni menys que un 82 % de les persones que van a la presó per delictes relacionats amb la droga. És el doble de la reincidència per altres delictes.

Atesa la permeabilitat dels establiments penitenciaris amb l'entorn, és gairebé impossible restringir el tràfic i els grups organitzats dintre de les presons, als quals s'afegeixen altres factors com la manca de seguretat, la coexistència de dues

lleis a l'interior —l'escripta i la no escrita—, els dèficits de personal laboral i d'altres de caire més polític i de dinàmica interna. Així podrem entendre per què costa tant l'abordatge efectiu de les problemàtiques més punyents, com la no-integritat física, l'intercanvi de xeringues o les repercussions sobre la malaltia de la sida.

Tot i el protagonisme de l'administració penitenciària en l'aplicació de la regulació legal i reglamentària del règim penitenciari, els jutjats de Vigilància Penitenciària garanteixen el principi de legalitat. Per tant, han de conèixer i aprovar les incidències del tractament basades en les resolucions que els proposin els equips tècnics d'observació i de tractament, els quals s'han d'entrevistar amb les famílies o les persones que coneixen directament les persones afectades.

També el nou Codi penal deixa en mans del poder judicial la decisió sobre l'aplicació de beneficis penitenciaris en el cas de condemnats múltiples.

LLIBERTAT CONDICIONAL

L'article 90 CP estableix el règim general de la llibertat condicional, i el Jutjat de Vigilància Penitenciària podrà fixar algunes regles a l'alliberat —submissió a tractament, obligació de residència en determinats indrets, etc. L'article 196 del Reglament penitenciari afegeix alguns requisits a les condicions generals: un informe social en què consti l'admissió de l'intern en alguna associació o institució si no té suport familiar.

El jutjat de Vigilància Penitenciària aborda el supòsit de revocació de la llibertat condicional si hi ha «incompliment de les regles de conducta» (article 93 CP). A partir de la necessitat d'adequar la realitat i la cultura interna, sobretot, de les dinàmiques internes d'identificació i pressió grupal, que dificulten o impedeixen els tractaments individualitzats i personalitzats, s'hauria d'ampliar l'estructura dels jutjats de Vigilància Penitenciària per tal d'incorporar personal tècnic educatiu, de psicologia, etc. que fes possible l'emissió d'informes objectius i imparcials i la formació d'una comissió d'experts en la qüestió de llibertat condicional.

La qüestió postpenitenciària, que, tal com dèiem, també és susceptible d'espais d'intervenció educativa, es regula als articles 8.115 i 116 del Reglament penitenciari.

El RD 326/1995, de 3 de març, crea en l'àmbit estatal l'organisme autònom Treball i Prestacions Penitenciàries —a Catalunya n'hi ha un d'equiparable que depèn del Departament de Justícia—, que, segons l'article 1.2, té cura de la promoció, l'organització i el desenvolupament de l'educació, la cultura, l'esport i el treball en els centres penitenciaris, com també l'assistència social als reclusos, alliberats condicionals o definitius i llurs famílies amb informació als òrgans responsables sobre la forma de vida i el procés de reinserció social. Aquests organismes també hauran de col·laborar de forma permanent amb les entitats que es dediquen al tractament dels interns i els exreclusos que hi hagi a l'entorn.

Administració de Justícia

Tot i que la qualificació que la societat atorga al funcionament de l'Administració de Justícia és realment baixa —a Catalunya s'obrirà properament una oficina de queixes, on la ciutadania podrà presentar les seves reclamacions, per intentar refer la imatge social i detectar els principals problemes de funcionament—, en concordança amb l'evolució dels països europeus, la legislació ha permès la incorporació dels treballadors socioeducatius —posant l'accent encara més ens els primers que no pas en els segons— als organismes dependents dels departaments de Justícia i les instàncies que hi tinguin connexions, en el sentit d'una justícia activa enfocada a la prevenció i a la reeducació de l'article 25 de la Constitució, que exigeix remarcar la cooperació entre l'acció judicial i la social educativa, tot aprofitant els recursos existents. L'aportació dels professionals permetrà als òrgans judicials el millor coneixement de la realitat social, de la problemàtica de la marginació i la inadaptació, i de la xarxa relacional del subjecte per motivar accions concretes i introduir les mesures necessàries per a la integració social. És un camp encara obert a la consolidació i ampliació des de la perspectiva de la intervenció educativa, si ho permeten el desmantellament progressiu del minso estat social realment existent al nostre país i que l'Administració actuï més en funció de «mostres» i resultats que no pas de solució de necessitats en un sentit qualitatiu.

Uns avenços concrets en aquest sentit es van fixar a les resolucions de l'Administració de Justícia, amb l'establiment de convenis de col·laboració amb l'Administració per al desenvolupament d'un programa d'intervenció sobre la drogoaddicció en els jutjats de guàrdia dels detinguts afectats per la síndrome d'abstinència o mitjançant la contractació d'educadors socials per concurs oposició —resolució de 1990—, amb un conveni col·lectiu per al personal laboral posterior.

Un altre camp d'intervenció seria el representat pels *informes pericials*.

El personal del treball socioeducatiu al servei de l'Administració de Justícia fa el paper bàsic de perit, i la seva tasca està configurada en processos tant civils com penals (Codi civil, articles 92, 1242 i 1243; Llei d'enjudiciament civil, articles del 610 al 632, i Llei d'enjudiciament criminal, articles del 456 al 458).

El perit és la persona que té un saber específic, científic, artístic o pràctic i que, a través de l'anomenada prova pericial, la qual haurà de ser admesa en el procés, il·lustra els tribunals amb aquests coneixements específics perquè hi hagi millors elements de judici. Informa sota jurament o promesa com a element de credibilitat i veracitat. És, però, la persona que fa de jutge qui ha d'admetre i valorar la prova, en consciència. Els perits poden ser recusats i la resolució s'ha de fer per escrit.

També hi ha els equips d'assessorament dels jutjats de família o

dels jutjats de menors que tenen adscrit equip tècnic de menors. Aquest equip abasta els casos de menors d'entre 12 i 16 anys, fins ara inclosos en processos judicials, per llur implicació en la comissió de fets tipificats en el Codi penal com a delictes o faltes. Ha d'estar compost, en principi, per personal procedent de la psicologia, del treball social i de l'educació. L'informe és obligatori en tots els casos.

La mateixa praxi quotidiana està demanant la incorporació de nous professionals psicossocioeducatius. Hi ha experiències recents en empreses municipals de serveis de decessos o en espais de clínica mèdica forense que diagnostiquen i certifiquen als efectes judicials els danys físics, psíquics o les característiques personals més rellevants. Aquestes experiències han estat durant força temps integrades gairebé exclusivament per personal mèdic, però les exigències del treball qualitatiu estan demanant la incorporació d'altres professionals.

Així, el servei social d'assistència al detingut, mitjançant un conveni de col·laboració entre l'Administració i els òrgans de govern del poder judicial, actua en els jutjats de guàrdia per atendre les demandes dels detinguts de forma voluntària arran de la informació que el jutge facilita després que la persona detinguda presti declaració a les mateixes dependències. També s'han creat, a causa de l'oblit sociopolític i jurídic dels afectats directament pels delictes, les oficines d'ajuda a les víctimes de la violència familiar o de delictes, tant en l'àmbit

públic com, sobretot, en l'associatiu i institucional.

Administració pública

L'article 97 CE esmenta les comissions parlamentàries com a àmbit d'informació i elaboració de problemàtiques socials i en relació amb la possible regulació jurídicopolítica. Aquestes comissions tenen la facultat de citar la ciutadania que tingui alguna cosa interessant a dir, la qual té l'obligació d'acudir.

L'Administració pública en els àmbits europeu, central, autonòmic i local ha d'assumir, directament o a través d'entitats o associacions, les tasques i estratègies de prevenció, tractament i rehabilitació de les toxicomanies.

Cada nivell i departament de l'Administració ha de tenir objectius propis i esferes d'actuació a partir del marc polític referencial i del principi de subsidiarietat. Però, en realitat, hi ha una duplicació i superposició d'esforços, una descoordinació i un electoralisme excessius i, per tant, una manca de claredat d'espais i de racionalitat.

A Europa tenim el Programa comunitari de prevenció de la toxicomania, aprovat pel Parlament Europeu el 10 de desembre de 1996 (*Tribuna del Parlamento Europeo*, desembre de 1996. Núm. 11). Reflexiona un compromís amb els aspectes socials relacionats amb la toxi-

comania, i amplia el paper de la família, la cooperació amb les ONG, les associacions de dret públic i privat i el Pla d'acció de la Unió Europea en matèria de lluita contra la droga (1996-2000), el Pla Stewart-Clark, el qual proposa una acció integral i s'ocupa tant de la repressió del tràfic de drogues com dels programes de prevenció, educació, rehabilitació i desenvolupament de la legislació adient. El Pla insisteix en la coordinació internacional amb l'objecte de posar límits a la delinqüència organitzada pel tràfic de drogues des de l'àmbit internacional. També hi ha, des de l'any 1993, l'Observatori Europeu de la Droga i les Toxicomanies (OEDT), amb l'objectiu de proporcionar informació estats. Breument, hem d'esmentar el Comitè Europeu de Lluita Antidroga (CELAD), el Reglament de 1997 sobre cooperació Nord-Sud en matèria de lluita contra la droga i la toxicomania, i l'organització REITOX —Xarxa Europea d'Informació sobre Drogues—, relacionada amb l'observatori de les Nacions Unides per al control internacional de la droga.

A l'Estat, el Govern espanyol, el gener del 1997, va aprovar una pla de mesures de lluita contra la droga, com també un conjunt de mesures sanitàries, de prevenció i de reinserció. El principal instrument és el Plan Nacional sobre Drogas, que està integrat a l'estructura politicoadministrativa del Ministerio del Interior i que té com a objectiu prioritari la promoció de la salut i del benestar. La delegació del Govern per a aquest Plan, màxim òrgan executiu, ha de definir una estratègia global d'implementació.

El Plan marca unes línies mestres genèriques relatives a la reducció de l'oferta i la demanda, la reducció de la inseguretat ciutadana, l'oferta d'una xarxa pública d'atenció i la coordinació entre administracions i institucions socials. També és una bona font d'estadístiques que defineixen l'actualitat de la problemàtica. La majoria dels recursos especialitzats i de gestió en aquest tema depenen, però, de les comunitats autònomes i, a Catalunya, hi ha l'Òrgan Tècnic de la Generalitat com a organisme central per a aquestes qüestions.

MARC CATALÀ

En el marc català, la important Llei 20/1985, de 25 de juliol (DOGC núm. 572), de prevenció i assistència en matèria de substàncies que puguin generar dependència —la qual va significar l'inici de l'adopció de tot un plegat de mesures i accions que tenen com a objectiu la preservació de la salut pública i la lluita contra les dependències i llurs efectes—, a l'article primer, parla d'«establir i regular (...) les mesures i accions que permetran una actuació efectiva de les administracions públiques, de les situacions a què donen lloc les substàncies que poden generar dependència, amb la finalitat de coadjuvar l'esforç solidari de tota la societat per tal de millorar l'atenció social i sanitària de les persones afectades».

Fixa unes definicions sobre què s'ha d'entendre per droga, dependència, desintoxicació, rehabilitació i inserció. Considera les me-

sures preventives com un dels factors més efectius per a la finalitat de promoure una disminució del consum i de la promoció de drogues legals, particularment en els grups socials de més risc i influència: els menors i la joventut.

Aquesta Llei va ser reformada per una altra, la Llei 10/1991, de 10 de maig, que plantejava un aspecte més repressiu —ja que en aquest àmbit també hi tenen lloc mesures coactives— i que va modificar el règim sancionador de la Llei del 1985 per adequar les sancions a la graduació i a la quantia que estableix la Llei 14/1986, de 25 d'abril, general de sanitat, i aconseguir un major efecte dissuasiu en els casos d'incompliment de la norma. També va introduir noves mesures que limitaven l'ús del tabac i de les begudes alcohòliques, considerant les circumstàncies socials del moment.

La Llei 8/1998, de 10 de juliol, de segona modificació de la Llei 20/1985, recull la necessitat d'ampliar la prohibició de begudes alcohòliques a determinats establiments i, també, de restringir aquesta activitat i la de subministrament durant les hores nocturnes d'obertura al públic. A fi de regular aquestes limitacions s'hi reconeix la intervenció dels ajuntaments, en funció de la incidència de les problemàtiques en l'espai municipal i segons les competències que en matèria de seguretat els atorga l'article 63.2.a) de la Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya.

S'està ultimant l'Avantprojecte de llei de salut pública de Catalu-

nya —Departament de Sanitat, abril de 1999—, el qual introdueix més limitacions en l'àmbit del consum, la venda i la publicitat del tabac, en una línia més restrictiva que té en compte la realitat social.

La Llei d'administració institucional, de descentralització, de desconcentració i coordinació del sistema català de serveis socials, aprovada pel Ple del Parlament el 7 d'abril de 1994, actualitza i complementa la Llei de serveis socials, de 27 de desembre de 1985, i té com objecte estructurar el sistema català de serveis públics socials mínims de responsabilitat pública. Els dispositius assistencials s'organitzen en tres nivells. El primari tracta la informació, la detecció de casos, l'orientació i derivació a través dels sistemes públics de salut, els serveis socials i el teixit associatiu. En el secundari se situen els recursos ambulatoris, com les unitats especialitzades en atenció a les drogo-dependències i l'alcoholisme, que formen serveis socials d'atenció especialitzada de caràcter individual, comunitari, diürn o residencial, que impliquen funcions de diagnòstic, avaluació, tractament, suport o rehabilitació. En aquest nivell d'actuació s'han de prestar els serveis de centres de dia d'atenció a toxicòmans com a contingut mínim de la xarxa bàsica de serveis socials de responsabilitat pública. Per últim, en el procés d'atenció terciària, s'inclou l'atenció especialitzada, polivalent i residencial: desintoxicació hospitalària, comunitats terapèutiques i educatives, que s'orienten cap a la incorporació social, els programes de teràpia individual

medicopsicologicosocial, de manteniment amb metadona. L'ordre d'autorització de centres i serveis assistencials de tractament de toxicòmans, per als que els pugui interessar el seu funcionament, és del 14 d'octubre de 1989 (DOGC núm. 374).

El Reglament constitutiu del Consell General de Serveis Socials —decret 394/1988, d'1 de desembre— regula els consells sectorials que depenen orgànicament del Consell General, que respon al principi de participació de la societat civil en la planificació i ordenació dels serveis socials, recollits a la Llei de serveis socials, com a òrgan consultiu en l'àmbit dels serveis socials i que té com a funcions informar sobre els avantprojectes de llei relatius a les àrees específiques de benestar social, emetre informes i fer propostes.

Un altre àmbit que possibilita la intervenció són els consells municipals de Benestar Social o el Consell Català de Prevenció del Tabaquisme, com a òrgan consultiu i d'assessorament adscrit al Departament de Sanitat.

Segons la Llei 8/1995, del Parlament de Catalunya sobre atenció i protecció dels infants i els adolescents i persones menors de divuit anys (article 52), pel que fa a les conseqüències associades al consum de drogues, correspon a la Generalitat la realització d'actuacions i el desenvolupament de programes d'informació i d'educació sanitària de la població al voltant de les substàncies que poden generar dependència, fer programes de pre-

venció i atenció a les drogodependències i coordinar i recolzar les iniciatives privades en tasques de prevenció.

La Convenció de 1998 de les Nacions Unides també fa esment de la salut i el benestar i de les repercussions sobre la infància del tràfic i consum.

El Pla municipal de drogues de Barcelona (1996-1999), de l'Institut Municipal de Salut Pública, parteix de la diferenciació entre línies directrius vàlides per a tota la ciutat i actuacions particularitzades en zones de districte o barri. Tot complementant les intervencions amb ambdues línies, dóna importància a les campanyes d'informació de riscos i de problemàtiques a través dels mitjans de comunicació per a la conformació de la consciència col·lectiva. Les campanyes s'han d'adreçar de forma educativa i directa a sectors concrets i en els espais de referència, tot evitant de suscitar un excessiu interès sobre les drogues, la informació de la problemàtica de consum, el programa de disminució de riscos al carrer...

Hi ha, però, un munt de serveis d'informació i ajuda d'entitats públiques i privades, en general amb un enfocament més assistencial o benèfic que no pas crític o d'enfocament i d'alternatives a la problemàtica de fons.

Altres serveis d'actualitat són els observatoris socials d'estudi de l'evolució de les problemàtiques, en aquest cas sobre les drogues. El sistema d'informació sobre drogues dels ajuntaments o de les diputacions presenta una documentació

detallada i abundant sobre els processos d'addicció i els hàbits de consum de drogues.

Altres espais socials, com poden ser les associacions de veïns, segons els plans de l'Administració, només s'impliquen en la informació de les campanyes de prevenció i sensibilització relacionades amb el tema. Faciliten informació sobre el treball que fan les mateixes administracions i els experts en relació amb els plans municipals.

Un paper de creixent protagonisme en el camp són les ONG. Segons enquestes de la FAD —Fundación de Ayuda a la Drogadicción— de 1999, són més conegudes socialment quant a imatge pública i programes d'actuació i de desvetllament de la solidaritat que el treball de les administracions. Algunes d'aquestes associacions tenen estatut consultiu de Nacions Unides, com Creu Roja, Projecte Home...

Conclusions

És possible el coneixement bàsic i globalitzador i el significat per a la persona i per a la societat de l'ampli ventall de disposicions normatives sobre un tema específic — en aquest cas sobre la droga. També ho és agrupar aquestes disposicions en un plantejament comprensible centrat en la problemàtica convivencial individual i social concreta, emmarcant-ho tot en la perspectiva política i ètica.

Les vinculacions entre allò jurídic i allò educatiu parteixen del fet que tots dos paràmetres se centren en la conceptualització de la persona i de la societat. El primer aporta un plantejament organitzador de les grans qüestions i, dintre seu, assenyala els límits, les posicions i les relacions dels individus i dels grups des d'una perspectiva socialment i èticament legitimant, amb la qual cosa permet aclarir el significat i les possibilitats del canvi.

El predomini d'una perspectiva política globalitzadora i uniforme en el tema de les drogues i el consegüent relegament d'altres enfocaments polítics inèdits però viables, condicionen les altres polítiques i els ordenaments dels països. Aquesta perspectiva constitueix un marc bàsic de referència que s'expressa jurídicament i que sintetitza allò polític i allò ètic, des d'una referència de persona i de societat.

El tema de les drogues i qualsevol problemàtica socioeducativa s'han d'abordar, si no des d'una perspectiva educativa com fóra desitjable i possible, sí des de la intervenció interdisciplinària i, dintre d'aquesta, en un espai propi i específic per a la intervenció educativa que convindrà configurar i fins i tot reivindicar. És ben possible que els professionals de l'educació establexin espais i extreguin recursos d'intervenció educativa del marc jurídic referencial, i aquestes persones hauran de fer per l'establiment, la consolidació i el reconeixement professional talment com han fet altres professionals en el decurs històric. En conseqüència, tenen ja més consolidat un reconeixement

social i institucional en relació amb les intervencions sobre problemàtiques socials i com a perfils professionals.

Referències bibliogràfiques

- ALFONSO SANJUANA, M.; IBÁÑEZ, P.: *Todo sobre las drogas, legales e ilegales*. Madrid: Dykinson, 1992.
- ARANA, J. ; MÁRQUEZ, F.: *Los agentes sociales ante el fenómeno social de las drogas*. Madrid: Dykinson, 1997.
- Boletín de Información del Ministerio de Justicia*.
- CASTAÑEDA, M.: «Conceptos básicos», a FERNÁNDEZ LIRIA, A. (comp.): *Adicción a la heroína*. Madrid: IDEPSA, 1992.
- COBO del ROSAL, M.: *Delitos contra la salud pública, tráfico ilegal de drogas tóxicas o estupefacientes*. Universitat de València, 1977.
- Código de legislación sobre drogas*. Madrid: Tecnos, 1990.
- Código Penal y legislación complementaria*. Madrid: Civitas, 1996.
- Consell General del Poder Judicial: *Boletín informativo*.
- Documento Europeo de Lucha contra la Droga*.
- ESCOHOTADO, A.: *Historia general de las drogas*. Madrid: Espasa Calpe, 1999.
- GARCÉS FERRER, J. (coord.): *Sistema político y administrativo de los servicios sociales*. València: Tiran lo Blanc, 1996.
- Observatorio Español sobre las

- Drogas: *Informe núm. 1*. Madrid: Ministerio del Interior, 1998.
- Reial decret 190 / 1996, de 9 de febrer, del Reglament penitenciari.
- ROBLES OROZCO, G.: «Bases para una política nacional de prevención», a *Plan Nacional sobre Drogas: Prevención de las drogodependencias*. Madrid: PNSD, 1997.
- VEGA, A.: *La acción social ante las drogas*. Madrid: Narcea, 1993.
- Fundación de Ayuda a la Drogadicción (FAD): *Estudio 1999*.

Paraules clau

Ordenament bàsic

Intervenció juridicoadministrativa

Intervenció socioeducativa

Perspectiva educativa i de salut pública

Perspectiva política i moral predominant

Abstracts

El autor plantea y argumenta la necesidad de relacionar lo jurídico y lo educativo para deshacer algunos estereotipos comunes que imposibilitan la visualización de los aspectos y posibilidades educativas de la norma jurídica y los progresos en el trabajo interdisciplinar. Las disposiciones normativas, dispersas en diferentes cuerpos legales, que sintetizan y regulan problemáticas sociales, y los marcos (constitucional, civil, penal, judicial), se agrupan en ejes o temáticas (convivencial, ocio, etc.) para analizar los espacios y posibilidades de intervenciones educativas que respondan a una legitimidad social y ética en un contexto actual.

L'auteur présente et discute le besoin de lier le juridique et l'éducatif pour désarmer certains stéréotypes communs qui rendent impossibles la visualisation des aspects et des possibilités éducatives de la norme juridique et les progrès dans le travail interdisciplinaire. Les dispositions normatives, réparties dans différents corps légaux, qui synthétisent et réglementent les problématiques sociales (constitutionnelle, civile, pénale, judiciaire), se regroupent en axes ou thématiques (cohabitation, loisirs, etc.) pour analyser les espaces et possibilités des interventions éducatives qui répondent à une légitimité sociale et éthique dans un contexte actuel.

The author argues the need to relate legal features with those of an educational nature in order to breakdown common stereotypes which impede the visualisation of the educational aspects and possibilities of legal principles and the progress made in interdisciplinary studies. Regulatory provisions, dispersed in various legal bodies, that synthesise and regulate social problems, and their frameworks (constitutional, civil, criminal, judicial), are grouped in central ideas or thematically (co-existence, leisure, etc.) in order to analyse the areas and possibilities of educational interventions that respond to a social and ethical legitimacy in the present context.